

Vastaus kirjalliseen kysymykseen metsätalouden haitallisten vesistövaikutusten hillitsemisestä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Jenni Pitkon / vihr. ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KKV 339/2020 vp:

Mihin uusiin toimenpiteisiin hallitus ryhtyy metsätalouden haitallisten vesistövaikutusten hillitsemiseksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Metsätalouden haitallisten vesistövaikutusten vähentämiseksi on vuosien ajan tehty selvityksiä ja tutkimusta sekä kehitetty erilaisille kohteille sopivia toimintamenetelmiä yhteistyössä eri tutkimuslaitosten, metsä- ja ympäristöviranomaisten, kentän toimijoiden ja eri sidosryhmien kanssa. Metsätalouden vesistökuormituksen seurantaan varten Luonnonvarakeskus ylläpitää seurantaverkkoa, jonka tuottama tieto on avoimesti käytettävissä. Metsänhoidon suositusten työoppaita päivitetään sitä mukaa, kun uusia tutkimustuloksia hyvin toimivista menetelmistä on saatavilla.

Soiden taloudellisella hyödyntämisellä on Suomessa pitkät perinteet. Yhteiskunta on asettanut soiden käytölle tavoitteita, jotka ovat kuvastaneet kunkin ajankohdan hyväksytyjä periaatteita. Tutkimuksella on ollut soiden hyötykäytössä alusta lähtien vahva rooli.

Metsätaloudessa metsäojitus ja ojien kunnostaminen ovat vesistöjen suurin kuormittaja erityisesti pienissä latvavesissä. Pääosa metsäojituksista on toteutettu vuosina 1955 – 1985. Soita ja veden-vaivaamia metsämaita ojitettiin metsänkasvatusta varten noin 5,7 miljoonaa hehtaaria. Kuivatus-toiminnan seurauksena noin 25 % puuston kasvusta tulee tällä hetkellä ojitusalueilta. Ojitustoiminta on nykyään vanhojen ojien kunnostamista ja kuivatuksen täydentämistä.

Kuten kirjallisessa kysymyksessä todetaan, arvioita metsätalouden aiheuttamasta vesistöihin kohdistuvasta fosfori-, hiili- ja typpekuormituksesta on tarkennettu vuoden 2019 aikana valtioneuvoston kanslian rahoittamassa MetsäVesi -hankkeessa. MetsäVesi-hankkeen tulosten perusteella metsätalouden osuus kuormituksesta on aiempaa arvioitua suurempi ja luonnonhuuhtouman vastaavasti pienempi. Ojien kunnostaminen lisää erityisesti kiintoaineen ja siihen sitoutuneiden ravinteiden kuormitusta valumavesiin. Pohjavedenpinnan aleneminen ja hapellisten olosuhteiden muodostuminen voimistavat toisaalta ravinteiden mineralisaatiota, mikä edesauttaa puuston kasvua, mutta voi myös lisätä ravinteiden huuhtoutumista valumavesiin. Suometset ovat ekosysteeminä monimutkaisia ja ilmastomuutoksen aiheuttamat muutokset ja lämpötila- sekä sademäärien vaihtelut asettavat aivan uudenlaisia haasteita suometissä toimimiselle. MetsäVesi-hankkeesta käy ilmi, että muutokset lämpötilassa ja virtaamissa ovat jo nyt todennäköisesti vaikuttaneet lisääntyvään kuormitukseen.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 339/2020 vp

Metsätalouden vesiensuojelumenetelminä käytetään yleisimmin rakenteita, joiden tavoitteena on hidastaa veden virtausta ja siten edesauttaa veden mukana kulkeutuvan kiintoaineen pidättymistä. Samalla pyritään vähentämään ravinnekuormitusta. Eri toimijoiden ja yhteisöjen yhteistyönä laadituissa Metsänhoidon suosituksissa ja niihin liittyvässä vesiensuojelun työoppaassa on kuvattu parhaat käyttökelpoiset vesiensuojelumenetelmät. Suositeltavia vesiensuojelurakenteita ovat erilaiset patorakenteet; putkipadot, pohjapadot, kaivukatkot sekä kosteikot ja pintavalutuskentät tai laskeutusaltaat ja lietekuopat.

Valtaosa yksityismaiden ojien kunnostuksista suunnitellaan ja toteutetaan paikallisten metsänhoitoyhdistysten tai muiden metsäpalveluyrittäjien toimesta. PEFC- ja FSC- sertifiointijärjestelmien kriteereissä edellytetään, että vesistöjen läheisyydessä toimittaessa huolehditaan vesiensuojelusta ja metsätaloustoimenpiteiden yhteydessä käytetään viranomaisten hyväksymää parasta käyttökelpoista vesiensuojelutekniikkaa. Kriteerien täyttymisen seuranta metsätaloudessa tehdään otanta-tarkastuksin. Molempien sertifiointijärjestelmien kriteeristöjä päivitetään parhaillaan.

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteisenä tavoitteena on edelleen vähentää metsätaloudesta aiheutuvaa vesistökuormitusta. Maa- ja metsätalousministeriön 6.5.2020 julkaisemassa Maa- ja metsätalouden vesitalouden suuntaviivat muuttuvassa ympäristössä -raportissa luodaan puitteet maa- ja metsätalouden vesitalouden kehittämiseen. Useat suuntaviivoissa ehdotetut toimenpiteet tähtäävät juuri vesistökuormituksen vähentämiseen.

Ministeriöiden yhtenä uutena tavoitteena on kehittää maa- ja metsätalouden alueellista yhteistoimintaa ns. valuma-alueyhteistyön avulla. Kokeiluhankkeilla edistetään ojien kunnostukseen ja vesiensuojeluun liittyvää yleissuunnittelua sekä luodaan toimintamalli, jolla parannetaan yhteistoimintaa sekä kohdennetaan toimenpiteitä nykyistä tehokkaammin.

Käsitys jatkuvan kasvatuksen käyttömahdollisuuksista turvemailla lisääntyy tutkimusten edistytessä. Varmempaa tietoa puuston haihduttavan vaikutuksen hyödyntämismahdollisuuksista ojien kunnostamisen osittaisena korvaajana tai ojien perkausvälin pidentäjänä saadaan muutaman vuoden sisällä. Toukokuun alusta 2020 tuli voimaan valtioneuvoston asetus kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n muuttamisesta (185/2020) tuhkalannoituksen lisäämiseksi turvemailla, millä pyritään edistämään haihduttavan puuston ja biomassan kehitystä suometsissä. Tuhkalannoituksen lisäämisellä on merkitystä myös ojien kunnostustarvetta vähentävänä tekijänä.

Uusia vesiensuojelumenetelmiä kehitetään lukuisissa tutkimus- ja kehittämishankkeissa. Tavoitteena on kehittää mahdollisimman luonnonmukaisia menetelmiä, joiden huoltotarve on vähäinen ja jotka toimivat maasto-olosuhteissa mahdollisimman pitkään. Ojitustekniikan kehittämisellä ja ojasyvyyden säätelyllä voidaan vähentää vesistökuormitusta sekä parantaa pienvesien tilaa.

Maa- ja metsätalousministeriö tekee tiivistä yhteistyötä ympäristöministeriön kanssa myös HELMI-elinympäristöohjelmaan liittyen. HELMI- ohjelmassa selvitetään muun muassa toimivia ratkaisuja vesien palauttamiseksi suojelualueille sellaisiin kohtiin, jotka ovat kuivahtaneet ympärillä olevien ojitusten seurauksena. Vesien johtamisen kehittäminen lisää myös kaikkia vesien hallittuun viivyttämiseen tähtäävien menetelmien hyödyntämistä.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 339/2020 vp

Nykyinen toimintaympäristö edellyttää hallinnollisten menettelyiden digitalisointia sekä palveluiden pohjautumista sähköisiin ja soveltuvin osin automaattisiin toimintamalleihin. Ympäristö- ja paikkatiedot ovat nykyisin varsin hyvin sähköisinä aineistoina vapaasti saatavilla, ja kehitystyötä tehdään jatkuvasti muun muassa ojitusilmoitusten ja hankesuunnittelun alustojen digitalisoinnissa. Uusia paikkatietotekniikoita soveltaen huolellisesti suunnitellulla ja oikein toteutetulla metsätaloustoimenpiteellä ja siihen liittyvällä vesiensuojeluratkaisulla pystytään merkittävästi vähentämään toimenpiteen aiheuttamaa valumavesien kiintoaine- ja ravinnekuormitusta vesistöihin. Tarkentuneet tiedot sekä uudet menetelmät auttavat myös ottamaan huomioon ojitustoimenpiteiden vaikutukset hiilipäästöihin ja –nieluihin. Tämä kaikki edellyttää alan tutkimuksen ja kehittämistoimenpiteiden riittävää resursointia.

Kestävän metsätalouden määräraikaisen rahoituslain (34/2015), jäljempänä *kemera-laki*, nojalla yksityismetsän omistajille voidaan myöntää valtion tukea suometsän hoitotöiden suunnitteluun ja tekemiseen. Rahoitettavia toimenpiteitä ovat ojaston kunnostus, vesiensuojelutoimenpiteet ja piennartien tekeminen. Tuki voidaan myöntää vain, jos hankkeessa on kiinnitetty huomiota toimenpiteiden aiheuttamiin vesistö- ja ympäristövaikutuksiin sekä laadittu vesiensuojelusuunnitelma toimenpiteistä mahdollisesti aiheutuvien haittojen vähentämiseksi. Rahoitushakemukseen on liitettävä tieto ojitusilmoituksen tekemisestä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) ja ELY-keskuksen mahdollisesti esittämien suunnitelman edellytettyjen korjausten ja täsmennysten huomioonottaminen.

Kuluvana vuonna Suomen metsäkeskus on arvioinut kemera- lain nojalla rahoitettavan suometsien hoidon pinta-alaksi 19 400 hehtaaria ja määrärahatarpeeksi 5,0 milj. euroa. Määräraha on 7,6 % kemera- lain nojalla käytettäväksi osoitetuista määrärahoista. Lisäksi kemera-lain nojalla rahoitettavista metsäluonnon hoitohankkeista useat liittyvät pienvesien ympäristön metsien hoitoon tai suometsäekosysteemien kunnostukseen ja niihin on vuosittain käytetty kemera-tukea useita satojatuhansia euroja.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmistellaan parhaillaan uutta metsätalouden kannustejärjestelmää 2020-luvulle. Kannustejärjestelmän valmistelussa on otettu tavoitteeksi edistää valtion tuella suometsäkohteiden kokonaisvaltaista ja monitavoitteista hoidon suunnittelua suo- tai osavaluma-alueella. Suometsän hoidon suunnittelussa on tarkoitus sovittaa yhteen puuntuotannon edellytysten parantaminen, vesiensuojelu, ilmastomuutoksen hillintä ja monimuotoisuuden turvaaminen nykyistä paremmin. Laaja-alainen osaamistarve haastaa toimijat kokonaisvaltaiseen hyvän ja laadukkaan suometsien hoitohankkeen suunnitteluun sekä riittävien ja kustannustehokkaiden vesiensuojelurakenteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tämän vuoksi hankkeen suunnittelijalta edellytettäisiin osaamiskokeen suorittamista. Avointen paikkatietoaineistojen ja laserkeilausaineiston hyödyntämisestä on jo tällä hetkellä hyviä kokemuksia suometsänhoitohankkeen suunnittelussa. Paikkatietotyökalujen jatkuva kehittäminen takaa tuotettujen, entistä tarkempien aineistojen paremman hyödyntämisen.

Maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalat sidosryhmineen tekevät yhteistyötä laaja-alaisesti metsätalouden haitallisten vesistövaikutusten hillinnässä. Viimeaikaisesta yhteistyöstä voidaan mainita esimerkkinä vesienhoidon toimenpiteiden suunnittelua varten ELY-keskuksille laadittu metsätaloutta koskeva opas vuosille 2022-2027.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 339/2020 vp

Helsingissä 14.5.2020

Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä